O93, f. 9ra; V630, f. 27va; N442, f. 27ra; I83, f. 54va; VD38, f. 49vb; SG670, p. 83b; P9629, f. 2v; Bcan4, f. 51v; E97, f. 28rb; P102; BII13, f. 45vb; S105, f. 34r

---

Coll. Ans. ded. 1. X,32 (**20–35** Cogitantibus…confundit); **2. II,22** (**39–56** Pervenit…requiram); **3. II,170** (**62–77** Est…voluptatibus); **4. III, 163** (**81–87** Relatum…meam); **5. I,13** (**81–96** Relatum…eius); **6. III,44** (**81–111** Relatum…nationibus); **7. III,145** (**120–198** De…Christi); **8. II,66** (**204–255** Has…vastat); **9. II,171** (**264–306** Similiter…me); **10. III,46** (**318–333** Quod…contemptores)

Ps.-Remedius 1. c. 21 (**264–275** Similiter…debet); **2. c. 22** (**324–330** Si…excusationem); **3. c. 23** (**351–381** Non…debet); **4. c. 24** (**384–399** Aquam…defendit)

Regino 1. app. III,42 (**204–255** Has…vastat); **2. I, 213** (**384–399** Aquam…defendit)

Burchard 1. I,132 (**324–330** Si…excusationem); **2. V,5** (**340–381** In…debet); **3. II,53** (**384–399** Aquam…defendit)

Sentenzen 1. c. 76 (**210–219** statuentes…persequuntur); **2. c. 77** (**311–314** Non…iudicia); **3. c. 71** (**324-330** Si…excusationem); **4. c. 205** (**340–355** In…legitur); **5. c. 211** (**384–393** Aquam…mundat)

Anselm v. Lucca 1. II,35 (**81–198** Relatum…Christi); **2. III,8** (**210–219** statuentes…persequuntur); **3. III,38** (**311–314** Non…iudicia); **4. III,81** (**324–330** Si…excusationem); **5. IX,1** (**340–355** In…legitur)

Bonizo 1. III,39 (**39–54** Pervenit…liberasti); **2. IV,52** (**81–96** Relatum…eius)

Coll. trip 1. A 4,7 (**62–77** Est…voluptatibus); **2. A 4,7A** (**148–158** Procul…scimus); **3. A 4,1** (**264–314** si…iudicia); **4. A 4,8** (**274–303** Confessio…mendacia); **5. A 4,2** (**324–333** Si…contemptores); **6. A 4,3** (**351–355** Non…legitur); **7. A 4,4** (**374–381** Nihil…debet); **8. A 4,8B** (**374–381** Nihil…debet); **9. Coll. trip. A 12,1A** (**374–381** Nihil…debet); **10. A 4,5** (**384–399** Aquam…defendit)

Ivo, Decr. 1. V,241 (**264–275** Similiter…debet); **2. V,242** (**324–330** Si…excusationem); **3. II,15** (**340–381** In…debet); **4. II,68** (**351–399** Non…defendit)

Ivo, Pan. 1. IV,118 (**264–275** Similiter…debet); **2. IV,35** (**324–330** Si…excusationem)

Polycarpus 1. I,2,3 (**81–96** Relatum…eius); **2. I,18,3** (**180–198** His…Christi); **3. III,21,4** (**264–293** Similiter…est); **4. VI,1,4** (**324–333** Si…contemptores); **5. III,9,8** (**340–355** In…legitur); **6. III,16,28** (**384–393** Aquam…mundat)

Slg. in drei Büchern 1. I,5,12 (**20-28** Cogitantibus…statuatis); **2. II,32,143** (**62-77** Est ... voluptatibus); **3. I,1,3** (**81-96** Relatum ... eius); **4. II,24,5** (**180-193** His ... carebit); **5. II,32,144** (**264-278** Similiter ... adulteria); **6. II,32,111** (**278 ... 314** nec ... iudicia); **7. II,32,173** (**292-302** Omnis ... operis); **8. II,32,52** (**324-333** Si ... contemptores); **9. II,8,46** (**340-355** In ... legitur); **10. II,8,45** (**374-377** Nihil ... praecellit); **11. III,7,45** (**384-393** Aquam ... mundat)

Gratian 1. C. XV, q. 6, c. 1 (**62–314** Est…iudicia); **2. C. XI, q. 1, c. 14** (**81-96** Relatum ... eius); **3. C. III, q. 4, c. 9** (**148–158** hi…scimus); **4. C. VI, q. 1, c. 11 dict. p**. (**306–308** Peius…sacerdotibus); **5. C. II, q. 7, c. 16** (**324–330** Si…excusationem); **6. D. II de cons. c. 1** (**340–355** In…legitur); **7. D. II de cons. c. 8** (**374–381** Nihil…debet); **8. D. II de cons. c. 20** (**384–399** Aquam…defendit)

[a]INCIPIT[b] [c] EPISTOLA ALEXANDRI PAPAE AD UNIVERSOS ORTHODOXOS UBIQUE CONSTITUTOS DIRECTA DE SACERDOTIBUS[d] NON VEXANDIS[e] NEC[f] SCRIPTIS[g] AB EIS PER METUM AUT ALIQUAM FRAUDEM EXIGENDIS[h] ET DE PASSIONE DOMINI <I83, f. 54vb> IN CONSECRATIONE CORPORIS EIUS MISCENDA ET[i] AQUA[j] CUM SALE POPULIS BENEDICENDA ET[k] DE[l] FIDE SANCTAE TRINITATIS.

Bcan4: I

P102; BII13: I Quid[m] sit reicere mandatum dei et transgredi terminos antiquos patrum

<E97, f. 28va> [H. 1] Alexander[n] episcopus omnibus orthodoxis per diversas provincias Christo domino famulantibus.

Cogitantibus nobis[o] metum[p] divini iudicii, fratres carissimi, et post vitam hanc unumquemque, prout gesserit, <O93, f. 9rb> recepturum, quid[q] veniat in[r] querelam[s], <VD38, f. 50ra> tacere non licuit, sed nobis[t] loqui necessitas imperavit[u] dicente propheta: Exalta[v] ut tuba vocem tuam[w], et cui omnium

---

5 a *In P9629 sind einige Passagen des Briefes wegen Beschädigung der Handschrift nicht lesbar; diese sind im Text durch [...] gekennzeichnet* | b *am Rande* DECRETA ALEXANDRI *P9629* | c *Überschrift*] EPISTOLA SANCTI ALEXANDRI PAPAE QUOD NON SINT INFAMES ET CRIMINOSI AD ACCUSATIONEM SACRORUM ORDINUM ADMITTENDI ET QUĘ DEBEANT SUPER ALTARE OFFERRI ET DE VIRTUTE CONSECRATI SALIS ET AQUAE ET DE TRINITATIS UNITATE EXHORTATIOQUE DE SACRA SCRIPTURA VALDE NECESSARIA *SG670;* INCIPIUNT DECRETA ALEXANDRI PAPE *P102; BII13; Überschrift fehlt S105* **7** d SARDOTIBUS *VD38* **8** e VEXANDIS *korr. aus* VAXANDIS *I83* | f hęc *Bcan4* | g SCRIPTIS *korr. aus* SCIPTISTIS *V630;* scripta *E97* **9** h exigenda *E97* **12** i ET AQUA] aqua et *E97* | j AQUAM *I83; Bcan4* **13** k ET de *korr. aus* ET *I83* | l DE *fehlt V630* **15** m Qui *P102* **17** n lexander *S105* **20** o vobis *N442* | p *am Rande* timorem *VD38* **22** q quando *I83; Bcan4* | r ad *I83; SG670; Bcan4; S105* **23** s *am Rande* lacrimosam causam *VD38* **24** t nobis] nobis vobis *V630; P9629; E97* | u impetravit *Bcan4* **25** v Exalta ut] Exaltavit *Bcan4; S105* | w suam *Bcan4*

---

1. Alexander-Brief,20–31 Cogitantibus … delectari] Siric. ep. per divers. episc. dir. pr. (H. no. 5).

---

1. Alexander-Brief,22 quid] quod 3L$_1$

ecclesiarum cura[x] [y] est[z] [a], si[b] dissimulem[c] [d], <SG670, p. 84a> audiam domino[e] dicente: Reiecistis[f] mandatum dei, ut traditiones vestras statuatis. Quid enim aliud est reicere[g] mandatum dei quam privato[h] consilio, iudicio[i] humano novis rebus constituendis[j] liberius delectari? Unde[k] et alibi scriptum est: Ne transgrediaris[l] [m] terminos antiquos, <S105, f. 34v> quos posuerunt patres[n] tui. Terminos indubitanter transgreditur, qui statuta patrum[o] <N442, f. 27rb> post[ponit[p] [q] <P9629, f. 3r> atque confundit[r].

N442: De persecutoribus episcoporum
Bcan4: II
P102; BII13: II De sacerdotibus non vexandis

[H. 2] <BII13, f. 46ra> Pervenit[s] namque <I83, f. 55ra> ad conscientiam[t] apostolicae sedis, quod nonnulli[u] sint tam stolidi[v] [w], qui dominica praecepta <V630, f. 27vb> et apostolorum eorumque successorum[x] statuta minime observent

S105: Non infames persecutores episcoporum

et eos, de quibus dominus ait: Qui vos tangit, tangit[y] pupillam oculi mei, non solum tangere minime dubitant, sed etiam persequi non formidant[z]. Et licet nos] persequantur, quia nec nos sine illis[a], nec [illos

26 x cura] cura commissa *E97* | y cura est] commissa est cura *V630* | z est] est commissa *P9629* | a est si *korr. aus est E97* | b si *fehlt BII13* | c *am Rande* taceam *VD38* | d dissimulem] dissimul est *P102* **27** e domino dicente] a dicente domino *I83; dicente domino korr. aus a dicente domino Bcan4 ; dicente domino SG670; S105* | f reiecistis *korr. aus* reiecisti *O93* **29** g reiecere *S105* | h *am Rande* singulari *VD38* **30** i iudicioque *korr. aus* iudicio *SG670* | j *am Rande* ordinandis *VD38* **31** k Unde et *korr. aus* Unde *VD38* **32** l *am Rande* transcendas *VD38* | m transgrediaris *korr. aus* transgredieris *Bcan4* **33** n patris *S105* **34** o patrum *korr. aus* patrum est *V630* **35** p *am Rande* comtempnit *VD38* | q postponit *korr. aus* pponit *V630* | r *am Rande* perturbat **39** s *am Rande* z *V630; am Rande drei Punkte N442* **40** t *am Rande* cognitionem *VD38* | u nulli *BII13* **41** v *am Rande* stulti *VD38* | w stolidi] stolidi quam *korr. aus* stolidi *BII13* **42** x successorum *korr. aus* suscessorum *BII13* **45** y tangit *fehlt P102* **47** z *am Rande* timent *VD38* **48** a illis *korr. aus* illos *O93;* illos *N442*

31–33 Ne…tui] Prov. XXII. 28. **45–46** Qui…mei] Zach. II. 8. **47–49** Et…possunt] cf. Fel. II. pp. 18.

40 nonnulli…sint] sint nonnulli BS_1 **45** dominus…ait] ait Dominus BS_1

sine nobis[b] persequi possunt, quoniam illius sumus[c] discipuli, qui[d] animas[e] pro fratri]bus praecepit ponere, tamen eis pericula et perditiones [eorum non sumus ausi celare, ne] prophetica, quod <SG670, p. 84b> absit, damnemur sententia, quae[f] ait: Si[g] annuntiaveris iniquo[h] iniqui[tatem suam, animam] tuam liberasti[i]. Si autem non[j] annuntiaveris[k] ei, sanguinem eius de manu tua requiram.

I83; Bcan4: De violentia
VD38: Item de eadem re alexander in prima epistola ait
Bcan4: III
P102; BII13: III[l] De scriptis non exigendis a sacerdotibus per metum aut aliquam[m] fraudem

[H. 3] Est[n] [o] etiam et hoc ad hanc sanctam perlatum[p] [q] sedem, quod pudet[r] [s] dicere, et non solum sacerdotali, sed etiam omni christiano nomini est inimicum, id est, quod nonnullos[t] <VD38, f. 50rb> episcopos[u] vel sacerdotes[v]

BII13: quod domini sacerdotes per metum nihil agant

aut metu compellunt aut[w] vi[x] extorquent[y] aut fraude[z] decipiunt, aliquas confessionis[a] <I83, f. 55rb> suae in

---

49 b nos *O93; N442* | c sumus discipuli] disciplui sumus *SG670* **50** d quia *P102* | e animas] animas nostras *korr. aus* animas *Bcan4* **53** f qua *P9629* | g Si] Si non *korr. aus* Si *BII13* **54** h iniquo iniquitatem suam, animam tuam liberasti. Si autem non annuntiaveris *fehlt BII13* | i liberabis *SG670; Bcan4; S105; liberas I83; VD38; P102; liberabis korr. aus liberasti P9629* **55** j non *fehlt VD38* | k adnuntiaveris *korr. aus* adnontiaveris *V630* **60** l III *fehlt P102* **61** m aliquem *P102* **62** n *am Rande* z *V630; am Rande drei Punkte N442* | o Est *korr. aus* Et si *V630* p *am Rande* denunciatum *VD38* **63** q perlatum *korr. aus* perlatam *O93* | r *am Rande* turpe est verecundum est *VD38* | s putet *P102* **65** t *interlinear* multos *VD38* **66** u epos *O93* | v *interlinear* id est prespiteros *SG670* **68** w aut vi *korr. aus* aut *N442* | x *am Rande* violentia *VD38* | y *interlinear* cogunt *VD38* | z fraude *korr. aus* frade *E97* **69** a consensionis *SG670; S105*

---

50 **50** qui...ponere] I Ioh. III. 16. **53–56** Si...requiram] Ezech. III. 19.18.

---

50 praecepit] iussit BS_1 **51** pericula...perditiones] predicationes et pericula BS_1 **62** et] *fehlt* DG_1 | ad...perlatum] perlatum ad hanc sanctam DG_1 | hanc] *fehlt* CT_1; | sanctam] sanctam catholicam et apostolicam aecclesiam $3L_2$ **63** pudet] pudeo DG_1 **64** est] *fehlt* CT_1 **69** aliquas] aliquos $3L_2$

alteram[b] [c] partem[d] quam debeant, aut pro suarum non[e] requisitione[f] rerum, aut, quod deterius est, alieni[g] erroris secta[h] [i] scripturas facere et[j] propriis manibus roborare[k] et coram populis recitare atque[l] confiteri. <E97, f. 28vb> <BII13, f. 46rb> Aliquos dicunt carceribus et ergastulis[m] recludi, ut saltem[n] [o] his territi insidiis devient[p] [q] domini[r] sacerdotes et suis faveant[s] voluptatibus.

Bcan4: IIII

P102; BII13: IIII Non licere insidiatoribus ecclesię sanctae Christi accusare sacerdotes ad iudices publicos

[H. 4] Relatum[t] insuper est ad huius sanctae et[u] apostolicae sedis apicem[v], cui summarum <SG670, p. 85a> dispensationes[w] [x] causarum et omnium negotia ecclesiarum ab ipso domino tradita sunt quasi[y] ad caput[z] ipsoque[a] dicente principi apostolorum Petro: Tu es Petrus[b], et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam,

---

70 b *interlinear* scilicet sectam *SG670* | c alteram] altera secta *korr. aus* altera *SG670;* altera *S105* | d partem *fehlt I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* | e non *fehlt I83* **71** f requisitione *korr. aus* requisione *V630* | g alieni erroris] erroris alieni *E97* **72** h *am Rande* traditionem doctrinam *VD38* | i sectę *N442;* sectam *VD38; P102; BII13;* sectas *Bcan4* | j et propriis manibus roborare *fehlt SG670; S105* **73** k roborare *korr. aus* laborare *P9629* | l atque] aut quę *P102* **75** m *am Rande* angustis carceribus *VD38* | n *interlinear* i *SG670* | o saltem *korr. aus* salutem *VD38; S105* **76** p *interlinear* errent *VD38* | q devenient, *interlinear* devient *BII13* | r domini sacerdotes] sacerdotes domini *I83; SG670; Bcan4; S105* **77** s *am Rande* consentiant *VD38* **81** t *am Rande* z *V630* | u et *fehlt SG670; S105* **82** v *am Rande* excellentiam *VD38* **83** w *am Rande* dispositiones *VD38* | x dispensationis *I83* **84** y quasi *korr. aus* quas et *P9629* **85** z caput *korr. aus* put *SG670;* caput *korr. aus* caput de *P102* | a ipsoque] ipso quoque *Bcan4* **86** b petros *N442*

82–85 sedis…caput] sec. Innoc. I. ep. ad Fel. Nucer. pr. (H. no. 9.) et ep. ad Vict. Roth. c. 3. (H. no. 7). Cf. Iul. 11. **85–87** Tu…meam] Matth. XVI. 18.

---

70 partem…debeant] quam debant partem $3L_2$ | debeant] debeant litteras scribere DG_1 | non] *fehlt* $3L_2$ **71** rerum] causarum DG_1 **72** secta] secte $3L_2$ **74** Aliquos] Alios CT_1; DG_1 **75** recludi] retrudi CT_1; DG_1 | ut] *fehlt* DG_1 **76** devient] *fehlt* DG_1 **77** voluptatibus] voluntatibus $3L_2$ **81** Relatum] Revelatum BS_2 **81–256** Relatum…vastat] *fehlt* DG_1 **81** insuper] *fehlt* BS_2; $3L_3$ | insuper…est] est insuper AL_1 **81–82** et…sedis] sedis apostolicae AL_1 **83** dispensationes] dispositiones AL_1; BS_2; $3L_3$ **85** ipsoque] ipso AL_1; BS_2; $3L_3$ | principi…Petro] *fehlt* BS_2; $3L_3$

BII13: quod domini sacerdotes ad publicos iudices ire nullatenus praesumant

quod quidam aemuli[c] Christi eiusque[d] sanctae ecclesiae insidiatores, sacerdotes dei ad iudices <Bcan4, f. 52r> publicos[e] accusare praesumant[f], cum magis apostolus[g] christianorum causas ad ecclesias deferri[h] et ibidem terminari praecipiat. Taliter praevaricantes praevaricaverunt[i] in deum suum, et non oboediunt[j] praecepta[k] eius, de quibus dominus per prophetam Oseae loquitur dicens: Quasi vaccae lascivientes[l] [m] declinaverunt et dilexerunt[n] afferre <I83, f. 55va> ignominiam[o] protectoribus[p] suis. Et idem: Vae eis, quoniam recesserunt a me, vastabuntur[q], quia praevaricati sunt in me, et ego redemi[r] [s] eos, et ipsi locuti sunt contra me mendacia et non clamaverunt[t] <SG670, p. 85b> ad[u] me in[v] corde suo, sed ululabant in cubilibus suis[w], <S105, f. 35r> super triticum et vinum ruminabant[x] [y] et recesserunt[z] a me. <BII13, f. 46va> Ego erudivi et confortavi brachia eorum, et in[a] me cogitaverunt maliciam. Reversi sunt, ut essent <N442, f. 27va> absque <VD38, f. 50va> iugo, facti sunt quasi arcus

90 c *am Rande* adversarii *VD38* | d eiusque] eius qui *S105* **92** e publicanos *I83;* publicos *korr. aus* publicanos, *interlinear* id est seculares *SG670;* publicos] publicos os *S105* | f *am Rande* audeant *VD38* **93** g apostolis *P9629* **94** h *am Rande* denunciari *VD38* **95** i praevaricaverunt] praevaricati sunt *I83; VD38; SG670; Bcan4; S105* **96** j obaudiunt *VD38; P102; BII13; oboediunt korr. aus boediunt SG670* | k praeceptis *I83; SG670; Bcan4; S105; praecepto E97* **98** l *am Rande* luxoriantes *VD38* m lascivientes *korr. aus* laiscivientis *VD38;* lasciviaentes *korr. aus* lasciviantes *Bcan4* | n dixerunt *VD38; BII13* **99** o *am Rande* turpido *VD38* | p protectionibus *SG670; S105* **101** q vastabunt *I83; Bcan4* **102** r *am Rande* liberavi *VD38* | s redemi *korr. aus* redimi *O93* **103** t declinaverunt *V630; P9629; E97* | u ad *korr. aus* adversum *SG670* | v in] in toto *E97* **104** w *am Rande* Usque hic *I83* **105** x *am Rande* delectabant *VD38* | y ruminabant *korr. aus* ruminabunt *O93* **106** z recesserunt *korr. aus* recesserint *O93;* recesserant *N442* **107** a *am Rande* contra me *VD38*

92–94 cum…praecipiat] Ben. III. 145. (c. 9. i. f. conc. III. Carth.). Cf. Anacl. 16, Marcellini 3. **94–95** Taliter…suum] Ies. XXIV. 16. **97–99** Quasi…suis] Os. IV. 16. **100–110** Vae…dolosus] Os. VII. 13-16.

92–181 cum…spernit[2]] et cetera AL_1 **94** terminari] terminare $3L_3$ **96** praecepta] preceptis $3L_3$

dolosus[b]. Abiciet[c] eos[d] dominus, ait idem[e] propheta, quia[f] non audierunt[g] eum, et erunt[h] vagi[i] in nationibus.

VD38: De clericis vel laicis qui episcopos sive sacerdotes ad primates vel iudices accusant priusquam eis a quibus lesi sunt denuncient

Bcan4: V

P102; BII13: V Quid dominus per Oseae prophetam dicat de clericis vel laicis qui episcopos prius vel reliquos sacerdotes accusant ad primates et ad reliquos iudices quam auribus eorum inculcent a quibus se lesos putant ut[j] recipiant iustam[k] apologiam

[H. 5] De[l] his[m] enim clericis vel laicis, qui episcopos[n] vel reliquos[o] sacerdotes prius tam ad primates eorum <V630, f. 28ra> quam ad reliquos accusant[p] iudices, quam auribus eorum, a quibus se laesos[q] aestimant[r] [s], inculcent[t], ut ab eis aut ius[u] suum aut iustam[v] recipiant[w] apologiam[x], item per eundem ait dominus[y] prophetam[z]: Audi, domus Israel, et[a] ausculta[b], domus regis, et attendite, sacerdotes, quia vobiscum iudicium est, quoniam laqueus facti[c] estis speculationum[d] et <SG670, p. 86(68)a> rete[e] expansum[f] super Tabor, victimasque <I83, f. 55vb> declinastis in profundum. Et ego eruditor omnium vestrum. Et alibi: Omnes calefacti estis quasi

---

110 b *interlinear* fraudulentus *VD38* | c *am Rande* repellet *VD38* d eos *fehlt P9629* | e dem *P102* **111** f qui *I83; VD38; Bcan4; P102; BII13; quia korr. aus qui SG670* | g audierunt *korr. aus* audierit *P102* | h erunt *korr. aus* erit *P102* | i *am Rande* instabiles *VD38* **120** j et *BII13* | k iuxtam *P102; BII13* **121** l *am Rande* z *V630* | m his enim *korr. aus* his *O93* **122** n episcopos *korr. aus* episcopus *S105* | o reliquo *I83* **124** p accusaent *P9629* **125** q *am Rande* mala perpessos *VD38* | r *interlinear* putant *VD38* | s estiment *Bcan4* | t *interlinear* denuncient *VD38* | u *interlinear* legem suam *VD38* **126** v iusta *I83* | w accipiant *SG670; S105* | x *am Rande* excusationem *VD38; interlinear* id est excusationem *SG670* **127** y dominus] dominus per *VD38;* dominus *korr. aus* dominus per *BII13; S105* | z prophetam *korr. aus* proprophetam **128** a et *fehlt I83; SG670; Bcan4; S105* | b absculta *O93* **129** c facti *fehlt I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* **130** d speculationum *korr. aus* speculationem *O93;* speculationem *V630;* speculationum *korr. aus* speculiationem *N442;* speculationis *korr. aus* speculationem *P9629;* speculationis *I83; SG670; Bcan4; S105; speculationi E97* | e recte *I83; S105* **131** f spansum *I83; Bcan4; exsponsum S105*

110–112 Abiciet…nationibus] Os. IX. 17. **127–132** Audi…profundum] Os. V. 1. 2.

clibanus[g], quia devoratis[h] iudices vestros. Ipsi enim[i] declinant victimas domini in profundum, qui eos devorant vel iniuste[j] lacerant, qui domini[k] oculi[l] dicuntur.

I83; Bcan4: Qui inuste lacerant sacerdotes

<BII13, f. 46vb> Nam si modo quisquam principis saecularis oculos <E97, f. 29ra> laceraret[m] aut amoveret[n], <O93, f. 9va>

BII13: de oculis principum

esset[o] reus criminis maiestatis[p] [q] an non? Profecto aut[r] morti[s] traderetur aut perpetua notaretur[t] infamia[u]. Si pro saeculi potestatibus talia[v] hominibus fiunt, quid[w] pro his fieri putatis[x], de quibus dominus ait: Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.

P9629: Non acusandos episcopos

Procul dubio hi[y], qui eos persequuntur[z] et amovere[a] [b] nituntur[c] iniuste contra apostolicam auctoritatem[d], si a morte prohibentur dicente domino: Nolo mortem <VD38, f. 50vb> peccatoris, sed ut convertatur et vivat, perpetua tamen notantur[e] [f] <SG670, p. 86(68)b>

---

134 g *am Rande* formax *VD38* | h devorastis *I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* | i enim *fehlt Bcan4* **136** j iniusto *V630* | k domini oculi] oculi domini *V630; P9629; I83; VD38; SG670; Bcan4; E97; P102; BII13; S105* | l *interlinear* id est sacerdotes *SG670* **140** m laceraret *korr. aus* lacerarent *S105* **141** n *am Rande* excuteret *VD38* **143** o esset *korr. aus* esse *E97* | p *am Rande* regalis dignitatis *VD38* | q magestatis *P102* | r autem *VD38;* aut *korr. aus* ut *P102* **144** s merito *I83; Bcan4* | t *interlinear* deturparetur *VD38* | u *am Rande* turpitudine vituperatione *VD38* **145** v talia] tales ab *V630; P9629; E97* | w quod *I83* **146** x putatis *korr. aus* potatis *O93; P9629* **149** y hii *O93; I83; P9629* | z persequuntur *korr. aus* persequntur *SG670* | a *am Rande* repellere *VD38* | b amovere *korr. aus* admovere *V630;* admoveri *P9629;* amovere *korr. aus* amore *P102* **150** c *interlinear* temptant *VD38* | d auctoritatem] auctoritatem et *korr. aus* auctoritatem *SG670* **153** e *interlinear* signantur *VD38* | f notentur *korr. aus* notantur *SG670*

139–144 Nam…infamia] cf. Anacl. 19. **146–147** Qui…mei] Zach. II. 8. **151–153** Nolo…vivat] Ezech. XXXIII. 11.

---

149 eos] episcopos CT_2; DG_3 **150** si] etsi DG_3 **153** tamen] tamen procul dubio DG_3

infamia[g] [h] et exilio digni[i] iudicantur[j] finitimo[k], de quibus[l] a temporibus apostolorum et infra ista tenemus atque decreta habemus[m]: Eorum accusandi[n] episcopos <I83, f. 56ra> vel testificandi in eos vocem obstruimus, quos non humanis, sed divinis actibus mortuos esse scimus, de quibus dominus loquitur per eundem prophetam: Calumniam[o] [p] patiens fractus[q] est iudicio, quoniam coepit ambire[r] post sordem, et ego quasi tinea Ephraim et[s] quasi putredo domui Iuda, et vidit Ephraim[t] languorem[u] suum et Iudas vinculum suum <BII13, f. 47ra> et abiit Ephraim ad Assur et misit ad regem ultorem[v], et ipse non poterit sanare vos nec solvere a vobis[w] vinculum. Qui[x] enim sacrilega[y] persuasione[z] [a] persequuntur[b] et lacerare nituntur episcopos vel eos, qui domino[c] recte[d] sacrificant, indubitanter eum[e] persequuntur et dilaniant[f], cuius vice funguntur, unde ait dominus per Ioel prophetam: Numquid <SG670, p. 87a> ultionem redditis[g] mihi? <S105, f. 35v> Et si[h] ulciscimini vos contra me, cito, velociter reddam vicissitudinem[i] vobis super caput vestrum. <P9629, f. 3v> [Et per[j] Amos

---

154 g *interlinear* turpitudine *VD38* | h infamia *korr. aus ininfamia SG670* | i digni *korr. aus* digno *VD38;* digni *fehlt SG670* | j iudicantur] notantur non *korr. aus* notantur *SG670* | k *am Rande* propinquo *VD38* **155** l quibus] quibus autem *korr. aus* quibus *SG670* **156** m habemus *korr. aus* habeamus *SG670* | n accusandi *korr. aus* accusandos *V630* **160** o *am Rande* molestiam *VD38* | p Calumnia *V630; I83; Bcan4* | q fractus *korr. aus* factus *S105* **161** r abire *korr. aus* ambire *V630;* abire *N442; I83; VD38; SG670; P102; BII13; S105;* ibire *Bcan4* **162** s et quasi putredo domui Iuda, et vidit Ephraim *fehlt P9629* **163** t eprhaim *korr. aus ephaim VD38* | u langorem *VD38; P9629; Bcan4* **165** v *am Rande* vindicatorem *VD38* **166** w vobis *korr. aus* vos *BII13* | x Cui *VD38* **167** y *am Rande* furtiva diabolica *VD38* | z *am Rande* suggestione *VD38* | a perusasione *korr. aus* persasione *P9629;* supersuasione *I83* | b persequntur *Bcan4* **168** c domino recte] recte domino *P9629* | d *interlinear* alibi rite *SG670* **169** e eum *korr. aus* eo *P9629* **170** f *am Rande* dilacerant affligunt *VD38* **172** g reddidistis *V630* | h sci *VD38* **173** i *interlinear* retributionem *VD38* **174** j per *korr. aus* pe *VD38*

156–159 Eorum…scimus] Ben. III. 322. aut c. 28. Angilr. (1. Visig. II. 4. 7.; cf. quoque Ben. III. 440). Cf. Steph. 13, Melc. 5, Pelag. II. pp. ep. 3. **160–166** Calumniam…vinculum] Os. V. 11—13. **171–174** Numquid…vestrum] Ioel. III. 4.

---

155 ista] *fehlt* CT_2

prophetam dominus inquit: Quis sapiens, et intelleget ista, intellegens[k], sciet[l] haec? Quia <Bcan4, f. 52v> rectae viae domini, et iusti ambulabunt in eis, praevaricatores <VD38, f. 51ra> vero corruent <I83, f. 56rb> <N442, f. 27vb> in eis. Et ipsa per se veritas ait: Qui vos audit, me audit, et qui vos spernit[m], me spernit.] His et a[liis fulti[n] [o] quamplurimis dominicis praeceptis, vitantes[p] hominum perditiones cum omnibus huius sanctae sedis, quam dominus ca]put totius ecclesiae [constituit, membris talia fieri prohibemus[q], ne[r] confundatur[s]] <V630, f. 28rb> populus domini in aeternum. Nam et a praedecessoribus[t] nostris inhibitum leg[imus, ut nemo contristet[u] docto]res neque accusationem adversus eos suscipiat. <E97, f. 29rb> Ipse namque princeps apostolorum in ordinatio[ne beati Clementis] populum <SG670, p. 87b> instruens ait: Quicumque contristaverit doctorem veritatis, <BII13, f. 47rb> peccat in Christum et patrem omnium exacerbat[v] deum, propter quod et[w] vita carebit. Et doctor gentium inquit: Si praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spiritales[x] estis, sustentate illum in spiritu lenitatis[y], considerans teipsum, ne et tu tempteris. Alter alterius[z] onera[a] portate, et sic

---

176 k intellegens] intellegens et *korr. aus* intellegens *N442;* intellegens et *SG670; S105* | l sciat *I83; VD38; Bcan4; P102; BII13* **181** m spernit me spernit *korr. aus* spernit *BII13* | n *am Rande* sustentati *VD38* | o fulti *korr. aus* stulti *BII13* **182** p vetantes *V630* **185** q prohibemus *korr. aus* prohibeamus *BII13* | r ne *korr. aus* nec *VD38;* nec *P102* | s confundatur *korr. aus* confundantur *P102* **187** t praedecessorebus *I83* **188** u constringat *SG670; S105* **193** v *am Rande* exasperat *VD38* **194** w et *fehlt V630* **196** x spiritales *korr. aus* spiritalis *P9629* **197** y *am Rande* mansuetudinis *VD38* **198** z alterius honera *korr. aus* alterius *VD38* | a honera *korr. aus* honora *O93*

175–179 Quis…eis] Os. XIV. 10. **180–181** Qui…spernit[2]] Luc. X. 16. **188–189** neque…suscipiat] Ben. III. 373. aut c. 12. (bis) Angilr. (Xysti Pyth. s. 250). Cf. quoque Ben. II. 357. **191–193** Quicumque…Christum] Clement, ep. I. (c. 17.) **195–199** Si…Christi] Gal. VI. 1.2.

---

182 dominicis…praeceptis] documentis dominicis AL_1; argumentis PG_2; $3L_4$ **183** perditiones] perditionem $3L_4$ **184** caput] *fehlt* $3L_4$ | ecclesiae] aecclesie esse $3L_4$ **186–187** a…praedecessoribus] aput decessoribus $3L_4$ **188** doctores] doctorem $3L_4$ | eos] eum $3L_4$ **190** ordinatione] ordinationem

adimplebitis[b] legem Christi.

Bcan4: VI

P102; BII13: VI Quod omnes sanctorum patrum persecutores vel dilaceratores infames sint et alieni fieri debeant a limitibus[c] ecclesię usque ad satisfactionem et quod non sit favendum eis nec loquendum quos episcopus[d] ab ecclesia separat

[H. 6] Has[e] considerantes pietates[f] et pericula vitantes animarum una cum omnibus <I83, f. 56va> domini sacerdotibus, qui nobiscum in hanc sacram convenerunt urbem, et cum omnibus huius capitis membris, sicut a beatis apostolis et[g] a reliquis[h] sanctis[i] patribus[j] ac[k] successoribus[l] eorum accepimus, statuentes <VD38, f. 51rb> decernimus[m] omnes[n], qui sanctos[o] patres persequuntur aut amovere[p] [q] vel dilacerare[r] manifeste nituntur[s], infames[t] [u] esse et alienos a[v] limitibus[w] [x] ecclesiae usque ad satisfactionem[y] fieri,

BII13: quod deus odit eos qui adversus patres armantur

quia sic[z] odit <SG670, p. 88a> deus[a] eos, qui adversus patres armantur ut patrum[b] invasores vel

---

199 b inplebitis *N442* **202** c liminibus *korr. aus limitibus BII13* **204** d episcopus *korr. aus* episcopis *P102* **205** e *am Rande drei Punkte N442* | f pietates *korr. aus* pietatis *V630* **209** g *am Rande* Nota utilia *I83* | h reliquis *korr. aus* reliquiis *BII13* **210** i sanctis patribus *korr. aus* patribus sanctis *I83* | j patribus] patribus et *P102* | k ac] et a *VD38; P102; BII13; et ac P9629* | l successoribus *O93; S105; successoribus korr. aus sucribus N442; succeribus VD38* **211** m discernimus *I83* | n *am Rande* Nota *BII13* **212** o suos *BII13* | p *am Rande* repellere *VD38* | q amoveri *V630* **213** r delacerare *O93; I83; Bcan4; S105;* dilacelare *P9629* | s *interlinear* laborant *VD38* | t *am Rande* turpes *VD38* | u infames *korr. aus* infamis *O93* **214** v a limitibus ecclesiae usque ad satisfactionem] factionum *korr. aus* factionem *SG670;* factionem *S105* | w *am Rande* finibus *VD38* | x liminibus *korr. aus* limitibus *V630;* liminibus *P9629; E97; BII13* **215** y satisfactionem *korr. aus* satifactionem *VD38* **217** z sic *korr. aus* si *BII13* | a deus eos] eos deus *SG670; Bcan4; S105* **218** b patrum *korr. aus* patres *P9629;* patrum *fehlt SG670; S105*

---

209 a[2]] *fehlt* RP_1 **210** ac] et a RP_1 **214** alienos…ecclesiae] a liminibus ecclesie alienos $74T_1$; AL_2 | limitibus] liminibus RP_1; $74T_1$ **217–219** quia…destructores] *fehlt* $74T_1$; AL_2

destructores[c], qui ideo[d] infames efficiuntur[e], quia patres persequuntur. Quoniam[f], si[g] nec loqui eis[h] licet, quibus doctores summi, quos episcopos vocamus[i], propter eorum scelera adversantur, quanto magis eis[j] [k], qui eos[l] infestantur[m] [n], nec consentiendum[o] est nec loquendum, ne[p] participes eorum inveniantur sceleribus, quia non solum, qui faciunt, sed, qui consentiunt[q] facientibus, rei sunt.

Bcan4: De non favendis ab episcopos reiectis

Unde[r] et[s] beatus princeps apostolorum Petrus in ordinatione[t] sancti[u] praedecessoris[v] nostri Clementis instruens clerum et populum ait:

N442; I83: De non favendis ab episcopo reiectis

Si inimicus fuerit Clemens alicui pro actibus suis, vos nolite exspectare, <I83, f. 56vb> ut ipse vobis[w] dicat:

VD38: De non favendis ab episcopo reiectis

Cum illo nolite amici esse, sed prudenter observare debetis et voluntati[x] eius absque communicatione[y] obsecundare et avertere[z] vos ab eo, cui ipsum sentitis

---

219 c destructores *korr. aus* destuctores *SG670* | d ideo *korr. aus* deo *VD38* | e efficiuntur *korr. aus* effiuntur *P9629;* eiciuntur *I83* **220** f Quod *V630* | g si *korr. aus* sic *VD38* | h eis licet] eis oportet *korr. aus* eis *SG670* **221** i vocamur *Bcan4* **222** j eis *korr. aus* eos *VD38;* eos *Bcan4* **223** k eis qui eos *korr. aus* eos *SG670* | l deos *V630* | m *am Rande* persecuntur *VD38* | n infestant *O93; SG670; E97; P102; BII13; S105* | o consentiendum *korr. aus* conscentiendum *BII13* **224** p nec *P102* **226** q consentiunt *korr. aus* consentient *P9629* **228** r *am Rande* z *V630* | s et *fehlt P102* **229** t ordinationem *I83* | u sancti *fehlt I83* | v praedecessoris *korr. aus* praedecessores *V630* **233** w vobis *korr. aus* nobis *P9629* **236** x voluntati eius absque communicatione obsecundare et *fehlt SG670; S105* | y commutatione *VD38; P102; BII13* **237** z *am Rande* auferre recedere *VD38*

219–220 infames…persequuntur] Procli ep. ad Domn. Antioch. aut Ben. III. 374. aut c. 19. (bis) Angilr. Cf. Steph. 13, Euseb. 5, Telesf. 4, Fab. 18, Steph. 2, Iul. 12, Pelag. II. ep. 1. **225–226** quia…sunt] Ben. III. 261. 386. (Rom. I. 32). Cf. Anacl. 19, Telesf. 3, Pii 8, Fab. 6, Luc. 7, Iul. 10, Pelag. II. pp. ep. 1. **232–256** Si…vastat] Clement, ep. I. (c 17. i. f. 18). Cf. Anacl. 39, Fab. 6.

---

223 infestantur] infestant **236** communicatione] commutatione RP$_1$

aversum[a] [b], sed nec[c] loqui his, quibus ipse <SG670, p. 88b> non loquitur, ut unusquisque, qui in culpa[d] est, dum cupit[e] omnium vestrum amicitias ferre, festinet citius[f] <S105, f. 36r> reconciliare[g] ei, qui omnibus <VD38, f. 51va> praeest, et per hoc redeat ad salutem, cum oboedire coeperit monitis praesidentis.

S105: Quibus episcopus imimicus est commune cum eis nec in locutione debemus

Si vero <O93, f. 9vb> quis amicus fuerit[h] his, quibus ipse non loquitur, unus est <E97, f. 29va> et[i] ipse ex illis, qui exterminare[j] dei ecclesiam <N442, f. 28ra> volunt et, cum corpore vobiscum esse videatur[k], mente et animo contra vos est,

Bcan4: De scriptis violenter extortis

et est multo nequior[l] hostis[m] [n] hic quam illi, qui[o] foris[p] sunt <V630, f. 28va> et evidenter inimici sunt. Hic[q] enim per amicitiarum[r] speciem, quae inimica sunt, gerit[s] et[t] ecclesiam dispergit ac vastat[u].

P9629; S105: De scriptis vi[v] extortis
I83: De scriptis violenter extortis
VD38: Abhinc
Bcan4: VII
P102; BII13: VII Quod scripture extorte[w] quoquo modo per metum aut fraudem vel per vim si fuerint scriptę vel roboratę

---

238 a *am Rande* iratum contrarium *VD38* | b adversum *korr. aus* aversum *N442;* adversum *VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* | c nec *fehlt I83* **239** d culpa *korr. aus* pa *P9629* **240** e cupit *korr. aus* pit *P9629;* cupit *korr. aus* capit **241** f citius reconciliare] citius reconciliari *korr. aus* citius *SG670* | g reconciliari *korr. aus* reconciliare *P9629; VD38;* reconciliari *I83; SG670; Bcan4; E97; S105* **247** h fuerit *korr. aus* fierit *SG670* **248** i ex *Bcan4* **249** j exterminare dei eclesiam] ecclesiam dei exterminare *SG670;* ecclesiam dei exterminare *korr. aus* ecclesiam exterminare *S105* **250** k videatur *korr. aus* videatur qui *P102* **253** l *am Rande* malignior *VD38* | m *am Rande* adversarius *VD38* | n hostis *korr. aus* hosti *P9629* | o qui *fehlt S105* **254** p *am Rande* pagani *VD38* **255** q Hinc *Bcan4* | r amicitiarum *korr. aus* amiciarum *BII13* **256** s *interlinear* agit *VD38* | t et *fehlt P102* | u *interlinear* destruit *VD38* **257** v vi *fehlt P9629* **261** w exhorte *P102;* extorte *korr. aus* exorte *BII13*

---

242 per] pro RP_1 **247** vero…quis] quis vero RP_1 | quibus] quibus amicus non est et locutus fuerit his quibus RP_1

quocumque ingenio non habeant pręiudicium[x] vel calumniam aut sequestrationem

[H. 7] <BII13, f. 47vb> Similiter[y] si huiusmodi[z] personis quaedam scripturae quoquomodo per metum[a] aut fraudem aut per vim[b] extortae[c] fuerint[d], velut[e] se liberare[f] possent[g], quocumque ab eis conscriptae[h] <I83, f. 57ra> vel roboratae fuerint ingenio[i], ad nullum eis <SG670, p. 89a> praeiudicium[j] <Bcan4, f. 53r> aut[k] nocumentum[l] provenire censemus[m] [n] neque ullam[o] [p] eis infamiam vel calumniam aut[q] a suis sequestrationem[r] [s] bonis umquam auctore domino et sanctis apostolis eorumque successoribus[t] sustinere permittimus. Confessio vero in talibus non compulsa[u], sed spontanea fieri debet[v] ipso attestante, qui ait: Ex corde enim procedunt homicidia[w], adulteria, fornicationes, blasphemiae[x] et cetera[y], quae sunt ad haec pertinentia, nec tantum attendenda[z] sunt, quae fiunt, quantum, quo animo fiunt, quorum[a] exempla, si

---

263 x pręiudicium] per iudicium *P102* **265** y *am Rande* z *V630; am Rande drei Punkte N442* | z *am Rande* talibus *VD38* **266** a *am Rande* timorem *VD38* **267** b *am Rande* violentiam *VD38* | c extortę *korr. aus* exortę *N442;* exorte *BII13* | d fuerint *korr. aus* fuerunt *BII13* | e *am Rande* quasi *VD38* **268** f liberaret *P102* | g possint *P9629; VD38; SG670; E97; P102; BII13; S105* | h scriptę *VD38; P102; BII13; conscripte korr. aus scripte Bcan4* **269** i inienio *P9629* **270** j *am Rande* condempnationem *VD38* | k aut *korr. aus* au *I83* **271** l *am Rande* lesionem *VD38* | m *am Rande* censemus *VD38* | n recensemus *V630* | o ullam] ullam ab *korr. aus* ullam *SG670* | p ullam eis *korr. aus* ullam *BII13* **272** q aut *korr. aus* au *I83;* nec *P9629* **273** r *am Rande* separationem *VD38* | s sequestrationis *Bcan4* **274** t successoribus *korr. aus* sucessoribus *S105* **275** u *am Rande* coactam *VD38* **276** v *am Rande* Usque hic *VD38* **277** w homicida *S105* **278** x blasphemia *V630; P9629 ; I83; VD38; Bcan4; BII13* | y cera *VD38* **279** z adtenda *S105* **280** a *am Rande* Nota *O93*

266–271 quaedam…censemus] sec. l. Visig. II. 5. 9 tit. **276–278** Ex… blasphemiae] Matth. XV. 19.

---

265 Similiter] Ait enim sic inter cetera: Similiter RC_1 **265–266** Similiter…personis] Si sacerdotibus vel auctoribus ecclesiae DG_1; Si sacerdotibus vel actoribus ecclesie ID_1; IP_1 **268** possent] possint $3L_5$ | conscriptae] scripture $3L_5$ **269** roboratae] laborate CT_3; ID_1 **271** provenire] valere CT_3; ID_1; DG_1 **271–272** ullam…eis] eis ullam $3L_5$ **273** auctore…domino] Deo auctore DG_1 | domino] Deo CT_3; ID_1 **275** vero] enim CT_3; ID_1; DG_1 **276–291** ipso…tuum] *fehlt* CT_3; ID_1 **276** attestante] testante DG_1 **277** enim] *fehlt* DG_1 | adulteria] adulteria et cetera $3L_5$ **278** fornicationes…blasphemiae] *fehlt* DG_1 **280** quantum] tantum PG_3

omnia scribere coeperimus, ante dies <VD38, f. 51vb> quam exempla deficient. Unde et illud est, quod dominus ad munera Abel respexit et non ad Cain, quia magis intendit[b] [c] ad offerentis[d] animum quam ad ea, quae offeruntur. Inde[e] et dominus[f] per prophetam inquit[g]: Dominus scit[h] cogitationes hominum. Et per[i] Oseae vatem[j] ait: <SG670, f. 89b> In gutture tuo sit tuba quasi[k] aquila super domum domini, et reliqua. Et dominus in evangelio inquit[l]: Tu autem, cum oraveris, intra <I83, f. 57rb> in cubiculum[m] et clauso ostio[n] ora patrem tuum.

VD38: Quod non valet confessio quae fit ex necessitate

Omnis[o] [p] enim confessio, quae fit ex necessitate, <BII13, f. 48ra> fides[q] non est. Et apostolus ait: Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit in[r] salutem. Amplius[s] autem respicit deus ad cogitationes et spontaneas voluntates[t], quam ad actus, qui per simplicitatem aut[u] [v] per necessitatem fiunt[w].

---

284 b *am Rande* respicit *VD38* | c attendit *P102; BII13* | d offerentis *korr. aus* offerendis *VD38* **285** e Unde *I83* | f dominus per *korr. aus* dominus *P102* **286** g inquit dominus scit cogitationes hominum Et per oseę (oseę *korr. aus* seę *BII13*) autem ait in gutture tuo sit tuba quasi aquila super domum domini et reliqua Et dominus in evangelio inquid *korr. aus* inquit *BII13* | h scit *korr. aus* sit *Bcan4* **287** i per Oseae vatem] osee vates *I83; SG670; S105* | j vatem *fehlt V630; E97;* vates *I83; SG670;* autem *VD38; Bcan4; P102; BII13* **288** k quasi *korr. aus* quasi ad *V630;* quali *P9629* **289** l ait *Bcan4* **291** m cubicubiculum *P9629;* cubiculum *korr. aus* cubiculo *P102* | n ostio *korr. aus* osti *P102* **293** o *am Rande* z Nota *V630* | p Omnis enim *korr. aus* Omnis *O93* **294** q fidelis *korr. aus* fides *SG670* **296** r ad *V630; I83; SG670; E97; S105* | s *am Rande* Hic *BII13* **297** t voluntates *korr. aus* voluptates *I83* **298** u aut *korr. aus* au *VD38* | v aut per *korr. aus* aut *O93* | w fiunt *korr. aus* fiant *BII13*

286–287 Dominus…hominum] Ps. XCIII. 11. **288–289** In…domini] Os. VIII. 1. **290–291** Tu…tuum] Matth. VI. 6. **293–294** Omnis…est] Akten des Konzils von Chalkedon 451, ACO 2,3,1, S. 128, 16f. **295–296** Corde…salutem] Rom. X. 10.

---

284 intendit] attendit PG_3; $3L_6$ **285–291** Inde…tuum] *fehlt* PG_3 **285–298** Inde…fiunt] *fehlt* $3L_6$ **287** vatem] *fehlt* CT_4 **289** et…reliqua] *fehlt* CT_4 **293** enim] *fehlt* $3L_7$ **294–298** Et…fiunt] *fehlt* CT_3; ID_1; $3L_7$ **294** apostolus…ait] ait apostolus CT_4 **296** autem] enim DG_1 **298** per[2]] *fehlt* CT_4

Confessio[x] vero non extorqueri debet in talibus[y], sed[z] potius sponte profiteri[a]. Pessimum[b] est enim de suspicione aut extorta[c] [d] confessione quemquam iudicare, cum magis inspector cordis sit dominus[e] quam operis, et potius requirit[f] cogitationes puras[g] et voluntates bonas quam[h] labia mendacia. Unde et dominus per prophetam loquens <SG670, p. 90a> ait: Populus iste[i] labiis me honorat, cor[j] autem <P9629, f. 4r> [eorum longe est a me. Peius[k] malum fore[l] <VD38, f. 52ra> non aestimo quam christianos[m] <E97, f. 29vb> suis invidere sacerdotibus. Novit enim[n] [o] dominus, qui sunt eius[p].

Bcan4; I83: De accusatoribus episcoporum

Non[q] potest autem humano condemnari <S105, f. 36v> examine, quem deus suo reservavit[r] iudicio. Si[s] omnia namque in hoc saeculo vindicata[t] essent, locum

---

299 x *am Rande* Nota *E97* | y tabulis *I83* | z sed potius *korr. aus* sed *BII13* **300** a proferri *I83; SG670; Bcan4; S105* | b *am Rande* Nota *V630; I83* **301** c *am Rande* coacta *VD38* | d extorta *korr. aus* exorta *N442* **302** e deus *I83* **303** f requirat *SG670; E97; S105;* requirit *korr. aus requerit BII13* | g *am Rande* mundas *VD38* **304** h *am Rande unleserliche Rubrik BII13* **306** i hic *I83; SG670; Bcan4; S105* | j cor autem] autem cor *P9629* **307** k *am Rande* Nota *BII13* | l ferre *N442; I83;* fere *VD38; BII13;* facere *E97* **308** m christianis *O93; N442; V630* **310** n enim *fehlt I83* o enim dominus *korr. aus* dominus enim *SG670* | p eius *fehlt P102* **312** q *am Rande* Nota *V630; I83; am Rande drei Punkte N442* **313** r reservabit *SG670; S105* | s *am Rande* ĦŜ *O93* **314** t vindicanda *E97*

300–302 Pessimum…iudicare] sec. Ben. III. 259. 464. (Isid. syn. lib. II. no. 85). **306–307** Populus…me] Ies. XXIX. 13. **312–313** Non…iudicio] Isid. syn. lib. II. no. 86. aut Ben. III. 259. 373. aut c. 12. (bis) Angilr. (c 51. ibid.). Cf. Eleuth. 5, Vict. 6, Fab. 17, Sixt. II. pp. 7, Euseb. 8, Iul. 19. **313–315** Si…iudicia] Ennod. ep. II. 19. (p. 65). Cf. Anacl. 6.

---

299 Confessio] *fehlt* $3L_7$ | vero] ergo DG_1; ID_1; $3L_7$ | non…talibus] in talibus non debet extorqueri DG_1 | non…sed] in talibus non extorqueri sed debet CT_3; ID_1; $3L_7$ **300** potius] *fehlt* DG_1; ID_1; $3L_7$ | est…enim] enim est CT_3; DG_1 **302** inspector…cordis] cordis inspector $3L_7$; DG_1 **303–307** et[1]…me] Et paulo post CT_3; ID_1 **307–309** Peius…sacerdotibus] *steht - in Abweichung von der Reihenfolge des Alexander-Briefes - am Schluss des Textes* CT_3; ID_1 **307** fore] esse CT_3; ID_1 **308** aestimo] existimo DG_4 **312** autem] *fehlt* AL_3 | humano] divino CT_3 | humano…condemnari] condempnari humano $74T_2$ **313** deus] Dominus CT_3; ID_1 **313–314** Si…namque] Nam si omnia $74T_2$; AL_3 **314** vindicata] iudicata $74T_2$; AL_3

divina non haberent iudicia.

VD38: De accusatoribus episcoporum
Bcan4: VIII
P102; BII13: VIII De accusatoribus episcoporum

[H. 8] Quod autem ad alios iudices prius non debeant <I83, f. 57va> quam[u] ad se[v] sacerdotes vel actores ecclesiae accusare[w], ita a tempore[x] <N442, f. 28rb> aposto]lorum et infra observatum et definitum [invenimus.

P9629; S105: Querelam contra episcopum vel actorem ecclesię

Si[y] quis[z] erga[a] episcopum vel actores ecclesiae <V630, f. 28vb> quamlibet] querelam[b] habere iustum[c] crediderit, non prius primates aut alios adeat[d] [iudices, <BII13, f. 48rb> quam ipsos, a quibus se lae]sum[e] aestimat, conveniat familiariter, non semel, sed saepissime, ut[f] ab eis[g] aut suam iustitiam aut[h] [iustam[i] accipiat[j]] <SG670, p. 90b> excusationem. Si autem secus[k] egerit, ab ipsis et ab aliis[l] communione privetur tamquam apostolorum patrumque aliorum

---

320 u *am Rande unleserliche Rubrik BII13* | v se *fehlt V630; E97* **321** w accusari *korr. aus* accusare *SG670;* accusari *E97* | x temporibus *VD38; P102; BII13* **325** y *am Rande* z *V630* | z quis] quis se *korr. aus* quis *SG670* | a erga *korr. aus* ergo *S105* **326** b querelam] querelam se *korr. aus* querelam *E97* | c iustam *korr. aus* iustum *V630; SG670 ;* iustam *N442; Bcan4; E97; P102; BII13* **327** d *am Rande* petat vadat *VD38* **328** e lęsam *S105* **330** f *am Rande* Nota *BII13* | g eis *korr. aus* eos *V630* | h aut iustam *fehlt V630; SG670; S105* | i iustum *I83* **331** j accipiat] accipiat aut *korr. aus* accipiat *V630;* accipiat aut *SG670; S105* **332** k *am Rande* aliter *VD38* | l aliorum *SG670*

319–335 Quod … vobis] Ben. add. III. 22. (c. 17. conc. V. Aurel). Cf. Steph. 6, Fel. II. pp. 3.

---

315 divina … iudicia] non haberent divina iudicia $3L_6$ | non … iudicia] iudicia non haberent $74T_2$; AL_3; CT_3; ID_1; DG_1 **325** ecclesiae] ecclesie se $74T_3$; AL_4 **326** habere … iustum] iustam se habere CT_5; DG_5 | iustum] iustam DB_1; $74T_3$; AL_4; $3L_8$ **329** aestimat] existimat CT_5; DG_5 conveniat … familiariter] familiariter conveniat DG_5 **330–331** aut[2] … accipiat] accipiat aut DB_1; CT_5; DG_5 **330–331** aut[2] … excusationem] accipiat aut excusationem RC_2 **331** accipiat] excipiat AL_4 | accipiat … excusationem] accussationem accipiat $3L_8$ | excusationem] accusationem AL_4 **333** patrumque … aliorum] aliorumque patrum RC_2

contemptores[m], de quibus[n] ait propheta: Erunt quasi non sint[o], et peribunt viri[p], qui contradicunt vobis.

N442: De commixtione corporis et sanguinis domini
VD38: De commixtione corporis domini
Bcan4: VIIII
P102; BII13: VIIII De passione domini in consecratione corporis eius miscenda et aqua cum sale populis benedicenda

[H. 9] In[q] sacramentorum quoque[r] oblationibus, quae inter missarum solemnia[s] domino offeruntur[t], passio domini miscenda est, ut eius[u], cuius corpus et sanguis conficitur, passio celebretur ita,

S105: Nihil praeter[v] panem et vinum aqua mixtum ad altare offerendum

ut repulsis opinionibus[w] <VD38, f. 52rb> superstitionum panis tantum et vinum aqua permixtum[x] in sacrificio offerantur.

P9629: Nihil praeter panem et vinum aqua[y] mixtum ad altare offerendum

Non debet enim, ut a patribus accepimus et ipsa ratio docet, in calice[z] domini aut vinum[a] solum aut aqua[b] <I83, f. 57vb> sola offerri, sed[c] utrumque permixtum,

---

334 m contemptor *korr. aus* contemptores *V630;* contemptor *VD38; SG670; Bcan4; E97; P102; BII13* | n qualibet *korr. aus* quibus *SG670* **335** o sint *korr. aus* sunt *P9629;* sint *korr. aus* sint p *S105* | p viri *korr. aus* viri hi *P102* **341** q *am Rande* F *O93; am Rande* Nota *V630; E97; am Rande drei Punkte N442* r quoque *korr. aus* quo *V630* **342** s solennia *E97* | t offeruntur *korr. aus* offerentur *P102* **343** u eius cuius] ei cui *P9629* **345** v propter **347** w obpinionibus *korr. aus* obpinionis *P102* **349** x promixtum *P102* **350** y aquam *P9629* **353** z calice domini *korr. aus* calice *SG670* | a vinum *korr. aus* unum *P9629; P102* | b aqua sola offerri] aquam solam offerre *VD38; P102; BII13* **354** c sed utrumque permixtum, quia utrumque ex latere eius sua in passione profluxisse legitur. Ipsa vero veritas nos instruit calicem et panem in sacramento offerre *fehlt BII13*

341–349 In…offerantur] sec. vit. Alex. c. 2. in libr. pontif.

---

334 contemptores] contemptor RC_2; DB_1; $74T_3$; AL_4; CT_5; $3L_8$; DG_5 **341** quoque] *fehlt* $74T_4$; AL_5; PG_5; $3L_9$; DG_6 **342–348** passio… superstitionum] *fehlt* $74T_4$; AL_5; PG_5; $3L_9$; DG_6 **343** eius…corpus] ubi corpus eius ID_3 **349** sacrificio] sacrificium $3L_9$ **352** debet…enim] enim debet $74T_4$; PG_5; DG_6; enim debent $3L_9$ | enim] *fehlt* CT_6; ID_4 **352–353** ut…docet] *fehlt* $74T_4$; AL_5; PG_5; $3L_9$; DG_6 **354** permixtum] mistum ID_3

quia utrumque ex latere eius sua[d] in passione profluxisse legitur. Ipsa vero[e] veritas nos instruit calicem et panem in sacramento offerre[f], quando ait: Accepit <Bcan4, f. 53v> Iesus <SG670, p. 91a> panem et benedixit deditque discipulis suis dicens: Accipite[g] et manducate[h], hoc est enim[i] corpus meum, quod[j] pro vobis tradetur. Similiter, postquam cenavit, accepit calicem, <BII13, f. 48va> dedit discipulis suis dicens[k]: Accipite et bibite ex[l] [m] eo omnes, quia hic est calix sanguinis mei, qui pro vobis fundetur[n] in remissionem[o] peccatorum.

P9629; S105: Crimina oblatione[p] delenda

Crimina enim atque peccata oblatis his domino sacrificiis delentur,

BII13: quod peccata dimitantur in consecratione corporis et sanguinis christi

idcirco et passio eius in[q] his commemoranda est, qua[r] redempti sumus, et saepius recitanda atque <O93, f. 10ra> haec domino offerenda. Talibus hostiis delectabitur[s] et placabitur dominus et peccata dimittit[t] ingentia[u]. Nihil enim in sacrificiis maius esse potest quam corpus et sanguis Christi, nec ulla oblatio

---

355 d sua in] in sua *SG670; S105* **356** e vero] vero vero *SG670* **357** f offerre *korr. aus* offerire *I83* **360** g Accepite *P9629* | h manducate] manducate ex eo omnes *P9629* | i enim *fehlt I83; SG670; Bcan4; S105;* enim] enim enim *BII13* **361** j quod pro vobis tradetur *fehlt SG670; S105* **363** k dicens] dicens accipite et bibite *korr. aus* dicens *P9629* | l ex *fehlt I83* | m ex eo omnes *fehlt P9629* **364** n tradetur *I83* **365** o remissione *I83; Bcan4* **366** p oblationis *S105* **371** q in *korr. aus* i *BII13* | r quare *S105* **374** s delectabit *S105* | t dimittet *E97* **375** u ingentia *korr. aus* indigentia *VD38; indigentia P102; BII13*

358–365 Accepit…peccatorum] Matth. XXVI. 26—28. **367–368** Crimina…delentur] c. 1. conc. III. Bracar. **372–374** atque…delectabitur] Hebr. XIII. 16.

---

355 quia…utrumque] *fehlt* AL_5 | sua…in] in sua RC_3; DB_2; ID_3; ID_4 sua…passione] in passione sua PG_5; $3L_9$; DG_6 **356** profluxisse] perfluxisse AL_5; CT_6; PG_5; $3L_9$ | legitur] dicitur RC_3 **356–375** Ipsa…ingentia] *fehlt* ID_4 **356** instruit] instruxit DB_2 **357** et] *fehlt* RC_3 **360** enim] *fehlt* DB_2; ID_3; RC_3 **362** dedit] deditque ID_3 **364** fundetur] effundetur RC_3; ID_3 **374** dimittit] dimittet DB_2 **375** enim] *fehlt* $3L_{10}$; DG_7

<E97, f. 30ra> hac[v] [w] potior[x] est, sed haec[y] omnes[z] praecellit. <VD38, f. 52va> Quae pura conscientia domino offerenda est[a] et pura mente sumenda[b] [c] atque ab omnibus veneranda[d] <I83, f. 58ra>. Et sicut potior est ceteris, ita potius excoli[e] <SG670, p. 91b> et venerari debet.

P9629; S105: Aqua sancta spargenda[f]
SG670: Nota Alexandrum hoc primo fecisse

Aquam[g] [h] enim sale[i] conspersam[j] <S105, f. 37r> populis benedicimus, ut[k] ea cuncti aspersi[l] sanctificentur ac[m] purificentur, quod et omnibus[n] sacerdotibus faciendum esse mandamus.

VD38: De aqua sanctificata
BII13: de aspersione cineris vitule

Nam si[o] cinis[p] vitulae aspersus populum sanctificabat[q] atque mundabat, multo magis aqua[r] sale aspersa divinisque precibus sacrata populum sanctificat <N442, f. 28va> atque mundat. Et, si sale asperso[s] per Eliseum prophetam sterilitas[t] aquae sanata est, quanto

---

377 v haec *VD38* | w hac potior est] hanc potionem *P9629* | x *am Rande* maior et melior *VD38* | y haec *korr. aus* hae *V630;* hae *I83* | z omnis *P9629* **379** a est *fehlt P9629* | b *am Rande* comedenda *VD38* | c consumaenda *I83;* consumenda *VD38; P102; BII13; consummanda SG670; Bcan4; S105* **380** veneranda *korr. aus* neranda *P9629* **381** e *am Rande* diligi *VD38* **383** f spergenda *P9629* **385** g *am Rande* z *V630; am Rande drei Punkte N442; am Rande* Nota *E97* | h Aqua *O93* | i salem *I83* | j conspersa *Bcan4* **386** k et *I83* | l asparsi *O93* **387** m ac purificentur *fehlt SG670; S105* | n omnibus sacerdotibus *korr. aus* omnibus *S105* **391** o si *fehlt VD38* | p fimus *I83; SG670; Bcan4; S105* | q sanctificabat *korr. aus* sanctificabant *P102* **392** r aqua] aqua quę *SG670; S105* **394** s aspersa *I83; Bcan4* **395** t sterilitas *korr. aus* sterelitas *V630;* sterelitas *VD38*

---

377 hac…est] est hac potior CT_8 | haec] *fehlt* ID_3; et $3L_{10}$ | omnes] omnis $3L_{10}$ **379** sumenda] consumenda RC_3; consummanda DB_2 **379–380** sumenda…veneranda] consumanda ID_3 **385** Aquam] *vor* Aquam *Rubrik*: De conspersione salis et aque ID_4 | enim] *fehlt* $74T_5$; ID_4; PG_6; CT_{10}; $3L_{11}$; DG_8 **386** ut] et RP_2 **387** ac…purificentur] *fehlt* RC_4; RP_2; DB_3 **391** cinis] fimus RC_4 **392** multo] quanto DB_3 | aqua] aqua quae RP_2; DB_3 **392–393** sale…sacrata] quae sane aspersa divinisque precibus sacrata est RC_4 **392** aspersa] conspersa $74T_5$; PG_6; $3L_{11}$ **393** sacrata] sacrata est RP_2; DB_3

magis divinis precibus sacratus[u] sterilitatem[v] rerum[w] aufert[x] humanarum et coinquinatos[y] [z] sanctificat et purgat, et cetera[a] bona multiplicat, et insidias <BII13, f. 48vb> diaboli avertit[b], et[c] a[d] fantasmatis[e] versutiis[f] hominem defendit? Nam si[g] tactione[h] fimbriae vestimenti[i] salvatoris[j] salvatos infirmos non dubitamus, quanto magis virtute sacrorum[k] eius verborum divinitus <V630, f. 29ra> sacrantur elementa, <SG670, p. 92a> quibus sanitatem corporis et animae humana[l] percipit fragilitas. His ergo[m] et aliis instructi documentis <I83, f. 58rb> vota[n] <VD38, f. 52vb> singulorum[o] domini sacerdotes respicite et virtute spiritus sancti divinis precibus per ministerium[p] vobis divinitus collatum[q] perficere certate[r]. Elementa quoque, tam ea, quae praediximus, quam[s] cetera[t] divinis[u] apta usibus[v] et humanis[w] necessaria infirmitatibus sacrate[x] [y], infirmos curate[z] et cetera, quae vobis[a] pertinent[b], diligenter perficite[c]. Ipse enim salvator tribuendo nobis

---

396 u sacrata *korr. aus* sacratus *P9629;* sacrata *SG670; S105* | v sterilitatem *korr. aus* sterelitatem *V630;* sterelitatem *P9629;* sterilitatem] sterilitatem aqua sancta *SG670; S105* | w rerum *korr. aus* rerum et *SG670;* rerum] rerum et **397** x aufert *korr. aus* affert *V630;* offert *P9629;* aut fert *I83* | y *am Rande* sordidos *VD38* | z coinquinatos *korr. aus* coninquinatis *V630;* quoinquinatos *VD38; P9629; P102* **398** a cetera] cętera multa *Bcan4* **399** b *am Rande* repellit *VD38* | c et a *korr. aus* et *E97* d a *fehlt O93; V630* | e phantasmatum *I83; Bcan4; E97* | f *am Rande* calliditatibus *VD38* **400** g si tactione *korr. aus* sit actione *VD38* | h actione *Bcan4* **401** i vestimenti *korr. aus* vestimenta *V630* | j salvatores *I83* **402** k sacrorum *korr. aus* sacrorumque *BII13* **404** l humana *korr. aus* humane *P9629* **405** m erergo *I83* **406** n *am Rande* devotiones voluntates *VD38* **407** o singulorum] singulorum vos *korr. aus* singulorum *SG670* **408** p ministerium *korr. aus* misterium *N442* **409** q *am Rande* donatum *VD38* | r certate *korr. aus* certare *SG670;* certate *korr. aus* certatum *BII13* **410** s quae *korr. aus* quam *V630* | t cetera *korr. aus* etera *V630* u cetera divinis apta usibus et humanis necessaria infirmitatibus sacrate infirmos curate et cetera *korr. aus* cetera *V630* **411** v *am Rande* utilitatibus *VD38* | w humanis *korr. aus* humanas *P9629* | x sacrata *korr. aus* sacrate *P9629;* sacrata et *SG670; S105* **412** y sacrate infirmos curate] sacrata et infirmos curant *SG670;* sacrate infirmos curate *korr. aus* sacrate *P102* | z curant *SG670; S105* | a vobis] ad vos *V630;* ad vos *korr. aus* vobis *SG670* | b pertinent *fehlt I83* **413** c perficiunt *SG670; S105*

---

396 sacratus] sacrata RC_4; sacrata aqua RP_2; DB_3 | sterilitatem] sterilitatem aqua sancta RC_4 | rerum] rerum] rerum et RC_4 **396–397** rerum…humanarum] aufert humanarum rerum ID_4 **399** fantasmatis] phantasmatum RP_2; DB_3

exemplum discipulis ait[d] suis: In nomine meo daemonia eicite, infirmos curate, aegros sanate[e], leprosos mundate, et cetera. Super infirmos etiam manus[f] inponite, et bene habebunt.

V630: De trinitate et unitate
P9629; S105: Quod deus unus sit et trinus
VD38: Hic de fide sanctae trinitatis loquitur
Bcan4: De trinitate X
P102; BII13: X[g] De fide sanctae trinitatis

[H. 10] Fidem[h] quoque sanctae trinitatis sic docendam a patribus accepimus, vobisque tradendam subditis[i] destinamus. Isaias namque propheta ait: Vidi[j] <SG670, p. 92b> dominum Sabaoth sedentem super thronum excelsum[k], et seraphim stabant in circuitu eius, sex alae uni et sex alae <BII13, f. 49ra> alteri, duabus[l] velabant[m] faciem, duabus[n] autem velabant[o] pedes et duabus volabant[p] [q] et clamabant[r] ad[s] alterutrum[t] [u] dicentes: Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus Sabaoth. Si trinitas non est, quare <I83, f. 58va> tertio[v] <E97, f. 30rb> sanctus dixerunt? Aut si unitas non est, quare sub trina repetitione[w] unum <VD38, f. 53ra> deum ac dominum intimarunt[x]? Si trinitas non est, cur[y] in Geneseos[z] dicitur: Dixit deus[a], fecit deus[b] et benedixit deus? Si unitas non est, quare tertio

---

414 d ait suis] suis ait *V630* **415** e curate *VD38* **417** f mo *O93* **422** g X *fehlt P102* **423** h *am Rande* k *SG670* **424** i subditus *BII13* **425** j Vidi *korr. aus* Vide *P102* **427** k excelsum *korr. aus* exelsum *Bcan4* **428** l duabus velabant faciem *fehlt SG670* **429** m valebant *P9629* | n duabus autem velabant pedes et duabus volabant *fehlt V630* | o velabant *korr. aus* velebant *S105* **430** p *am Rande* cooperiebant *VD38* | q velabant *VD38; P102* | r clamabant] clamabant alter *korr. aus* clamabant *Bcan4* | s ad alterutrum] alter ad alterum *VD38; BII13* | t alterum *E97* | u alterutrum dicentes] alterum dicentes *korr. aus* alterum *P102* **433** v tertio *korr. aus* ter *Bcan4* **434** w repetitione *korr. aus* repetione *VD38* **435** x intimarunt *korr. aus* intimarent *N442* **436** y cur in Geneseos dicitur: Dixit deus, fecit deus et benedixit deus? Si unitas non est *fehlt SG670; S105* | z genesis *I83;* genesi *Bcan4* | a dominus *P9629* | b deus et *korr. aus* deus *O93*

414–417 In…habebunt] Marc. XVI. 17. 18. **423–537** Fidem…potestis] Idacii Clari lib. adv. Varimad. **425–534** Vidi…sancti] cf. Bened. I. pp. ep.

dixit[c] deus, et deos[d] plurali[e] numero[f] commendavit? Si trinitas non est, quare[g] in Exodo[h] dictum est tertio: domine, domine, domine miserator[i] et misericors? Si unitas[j] non est, quare dum tertio domine[k] diceret[l], <P9629, f. 4v> [postea miserator[m] <Bcan4, f. 54r> singulariter dicit[n], et non miseratores, ut plures ostenderet, intimavit? Si trinitas non est, cur A]braham [ad ilicem[o] Mambrae sedens tribusque[p] occurrens <S105, f. 37v> uni[q] domine dixit, et non, ut viderat[r], tribus <SG670, f. 93a> salutationis[s] [t] obsequium[u]] reddidit? [Si trinitas non est, quare[v] cum Moysi deus Abraham[w] et[x] deus Isaac[y] et deus Iacob, tertio diceretur[z] unitatem] ostendens, hoc <N442, f. 28vb> mihi [nomen est, dixit[a], et[b] non, haec sunt nostra nomina, designavit? Si] trinitas[c] non est, quare David tertio dixit: Benedicat nos deus, deus noster, bene[dicat nos deus? Si unitas[d] non est, quare, cum] deum tertio nominasset[e], benedicat[f] dixit, et non benedicant adiunxit? Si trinitas <I83, f. 58vb> [non est, cur Isaias] denuo[g] dicit: Dominus deus[h] Sabaoth, <BII13, f. 49rb> deus[i] Israel, qui sedes super cherubim? Si unitas non est, <VD38, f. 53rb> quare

---

438 c dixit *fehlt I83* | d deos plurali numero non] non deos plurali numero *korr. aus* deos plurali numero *Bcan4* | e plurali *korr. aus* pluraliter *I83* | f numero] numero non *V630; VD38; SG670; Bcan4; E97; P102; BII13; S105* **439** g quare in exodo *korr. aus* quare *BII13* | h exedo *VD38* **440** i miserator et *korr. aus* misericors *P9629* **441** j unitas non est *korr. aus* unitas *P9629* | k domino *P9629* | l diceret *korr. aus* diceret et *V630* **442** m miserator] miserator et misericors *SG670; S105* **443** n dici *Bcan4* **445** o *am Rande* quercum *VD38* | p vel *I83; SG670; Bcan4; S105* **446** q uno *O93;* uni *korr. aus uno V630; uno, interlinear vel i E97* **447** r viderat *korr. aus* viderant *S105* | s salutationis *korr. aus* salutationes *I83* | t salutationis obsequium] obsequium salutationis *SG670* **448** u *am Rande* servitium *VD38* v quia *O93; N442; I83;* quare *fehlt SG670; S105;* qua re *korr. aus* quia re *Bcan4* **449** w abraham et *korr. aus* abraham *Bcan4* x et *fehlt SG670; S105* | y ysaac et deus *korr. aus* ysaac *P102* **450** z diceret *V630; E97;* diceretur] diceretur cur *SG670; S105* **451** a dixit et *korr. aus* dixit *SG670;* dixi *Bcan4* | b et *fehlt N442; I83; VD38; Bcan4; P102; BII13; S105* **452** c trinitas *korr. aus* trinita *I83* **454** d trinitas *P102* **455** e nominasset *korr. aus* nominans sed *V630* | f benedicat] benedicat et *VD38* **457** g denuo] de uno *P102; BII13* | h deus *fehlt SG670; S105* **458** i rex *P9629*

qui sedes[j] dixit et non qui sedetis adstruxit[k]? Si trinitas[l] non est, quare in[m] Regnorum libro dicitur: Dominus[n], deus[o] omnipotens[p], deus[q] Israel, sermones tui fideles[r] sint[s]? Si unitas non est, quare tui[t] dicitur et non vestri potius intimatur? Si trinitas non est, cur in psalmo[u] quinquagesimo[v] octavo[w] cantatur: Domine[x] virtutum, deus[y] Israel, intende ad visitan <SG670, f. 93b>das[z] omnes gentes? <V630, f. 29rb> Si unitas non est, quare intende posuit et non intendite, ut[a] praedicatus[b] est, intimavit[c]? Si trinitas non est, quare in Apocalypsi[d] tertio dicit[e]: Sanctus[f] dominus deus omnipotens, qui est et qui erat[g]? Si unitas non[h] est, quare non qui sunt et[i] [j] qui erant[k] pluraliter[l] designatur? Si trinitas non est[m], quare[n] in Deuteronomio[o] dictum est: Dominus[p] deus tuus misericors[q] est[r] et audiet vocem tuam? Si unitas non est, quare audiet posuit, et non audient intimavit? Si trinitas non est, quare in[s] Iesu Nave[t] dicitur[u] libro:

---

460 j sedis *O93;* sedes *korr. aus sedis N442* | k adiunxit *VD38; P102; BII13; adiunxit korr. aus asstruxit Bcan4* **461** l unitas *V630* | m in Regnorum *fehlt, am Rande* R *V630* **462** n Domine *P9629; VD38; P102; BII13* | o deus *fehlt V630* | p omnipotens] omnipotens dominus *SG670;* omnipotens domine *S105* | q rex *V630; P9629; E97* **463** r fideles *korr. aus* fidelis *P9629;* fideles *korr. aus* fidele *I83* | s sunt *V630; SG670; S105* | t tui *korr. aus tu SG670; tu korr. aus tui S105* **465** u spł *S105* | v quinquagesimo octavo] LVIIII *I83; SG670; Bcan4; quinquagesimo nono korr. aus quinquagesimo P102; LVIIII korr. aus LXVIIII S105* | w nono *VD38; BII13* | x Domine] Domine deus *V630; SG670; E97; P102; BII13; S105;* Domine deus *korr. aus* Domine *Bcan4* **466** y deus *fehlt P9629* **467** z visitantas *VD38* **468** a ut praedicatus est *fehlt SG670; S105* **469** b praedictum *VD38; E97; P102; BII13* | c intimavit *korr. aus* intimavi *VD38* **470** d apocalipsi *korr. aus pocalipsi P9629* | e dixit *V630; P9629; VD38; E97* | f Sanctus] sanctus sanctus sanctus *SG670;* Sanctus *korr. aus* Ss *P102* **471** g erat] erat et qui venturus est *korr. aus* erat *VD38* | h non est *korr. aus* non *P9629* **472** i aut *VD38; P102; BII13* | j et qui erant] et non qui erat *V630* | k erat *V630;* erunt *Bcan4* | l pluraliter *korr. aus* plurater *VD38* **473** m est quare *korr. aus* est *N442* | n quare in Deuteronomio dictum est *fehlt SG670; S105* **474** o deuteronomio *korr aus* denuteronomio *VD38;* deuteronomio *korr. aus* deuteronimio *BII13* | p Domine *P9629* **475** q misericor *Bcan4* | r est] est cur dictum est *korr. aus* est *SG670* **477** s in Iesu Nave dicitur] dicitur in hyesu libro *S105* | t Nave *fehlt I83; SG670; Bcan4; S105* | u dicitur libro] libro dicitur *E97*

Dominus[v] deus deorum[w]? Si[x] unitas non[y] est, quare est dixit, et non sunt <I83, f. 59ra> more[z] locutionis[a] [b] <E97, f. 30va> induxit[c]? Si trinitas non est, quare Elias <O93, f. 10rb> orando[d]: Domine, domine[e] deus Israel ostende, quia tu es deus meus dixit? Si unitas non est, quare ostende et non ostendite posuit? Si trinitas non est, cur Mardocheus orando[f]: Domine, domine, deus <VD38, f. 53va> <BII13, f. 49va> omnipotens[g], omnia in potestate[h] tua[i] sunt, dixit? Si unitas non est, quare in tua posuit et non in vestra signaverit[j]? Si trinitas <SG670, f. 94a> non est, cur etiam Iudith[k] orando dixit: Domine, domine, deus[l] omnium[m] virtutum, respice in orationem meam?

BII13: quod peccata dimitantur in consecratione corporis et sanguinis christi

Si[n] unitas non est, quare[o] respice et non respicite designavit? Si trinitas non est, quare in Hieremia dicitur: Dominus[p] deus vester, deus verax est[q]? Si unitas non est, quare verax[r] est dixit et non veraces potius intimavit? Si trinitas[s] non est, cur in Apocalypsi[t] scriptum est: Dominus[u] deus et spiritus prophetarum misit angelum suum ostendere servis

---

478 v Dominus *fehlt I83; Bcan4; deus SG670; S105* | w doerum *P9629;* eorum *VD38; P102; BII13;* deorum] eorum est *V630; SG670; S105* | x Si unitas non est, quare est dixit, et *fehlt O93* y non est *fehlt VD38; P102; BII13* **479** z morem *O93; N442; P9629;* more *korr. aus* maiore *V630* | a *am Rande* vel locutionem *V630* **480** b lucutionis *S105* | c inducit *korr. aus* indicit *P9629* **481** d adorando *I83; SG670; S105; orando korr. aus adorando Bcan4* | e domine *fehlt P102* **484** f orando] orando dixit *korr. aus* orando *Bcan4* **486** g omnipotens, omnia in potestate tua sunt, dixit? Si unitas non est, quare in tua posuit et non in vestra signaverit? Si trinitas non est, cur etiam Iudith orando dixit: Domine, domine, deus *fehlt Bcan4* | h potestate tua *korr. aus* potestate *P9629; P102* | i tua sunt *korr. aus* tua *V630* **488** j signavit *korr. aus* signaverit *V630;* significavit *SG670; S105;* signavit *E97* **489** k vidit *BII13* | l deus] deus omnipotens *SG670; S105* **490** m omnium virtutum *korr. aus* virtutum omnium *V630* **493** n *interlinear* deest, *am Rande* r *SG670* | o quare respice et non respicite designavit? Si trinitas non est, quare in Hieremia dicitur: Dominus deus vester, deus verax est? *fehlt SG670* **495** p domine *V630;* dominus *korr. aus domine P9629* | q est *fehlt N442; I83; VD38; Bcan4; P102; BII13* **496** r verax est *korr. aus* verax *Bcan4* **497** s trintas *korr. aus* unitas *P9629* **498** t apocalypsis *I83* | u Domine *N442; I83; P9629*

suis, quae oportet fieri cito? Si unitas non est, quare, cum patrem et filium et spiritum[v] sanctum nominasset, <S105, f. 38r> misit dixit et non miserunt sub[w] [x] praetaxato[y] trium personarum[z] et nominum introduxit? Si trinitas[a] non est, quare <I83, f. 59rb> in Deuteronomio dicitur[b]: Dominus deus vester, hic[c] est deus? Si unitas non est, quare hic est dixit, et non hi[d] sunt plurali numero designavit?

BII13: de aspersione cineris vitulę

Si trinitas non est, quare in[e] eodem dicitur libro: Dominus <N442, f. 29ra> deus tuus, deus magnus et potens est[f]? Si unitas non est, quare magnus et potens pluraliter[g] nominantur[h]? Si trinitas non est, cur Tobi[i] cum filium suum in Rages civitatem[j] cum[k] Raphahelo[l] <SG670, f. 94b> angelo mitteret, benedicens eos ita dixisse docetur: Deus Abraham et deus <BII13, f. 49vb> Isaac et deus Iacob ipse <VD38, f. 53vb> impleat[m] benedictionem suam in vobis? Si unitas non est, quare ipse[n] impleat dixit, et non ipsi impleant intimavit? Postremo[o] [p] si trinitas non est, quare dominus discipulos suos in nomine patris et filii et spiritus sancti universas[q] gentes posuit[r] baptizare? Si unitas non est, quare[s] in nomine dixit, et non in nominibus[t] praecipiendo[u] perdocuit? Si

---

501 v spiritum sanctum *korr. aus* spiritum *P9629* **503** w su *P9629* | x sub praetaxato] suprataxato *E97* | y praetaxato *korr. aus praetexato O93; praetextato, am Rande R V630; praetaxatum VD38; P102; BII13* | z et nominum] nominem *korr. aus* et nominum *SG670* **504** a unitas *VD38; P102; BII13* **505** b dicit *V630; P9629* **506** c hoc *O93; P9629; VD38* **507** d hii *O93* **509** e in eodem dicitur] dicitur in eodem *SG670* **511** f est *fehlt N442* **512** g pluraliter] singulariter *I83; S105; non pluraliter VD38; P102; BII13; singulater SG670; singulariter et non pluraliter Bcan4* | h nominatur *V630; I83; S105* **513** i tobis *E97* j civitatem] civitate medorum *BII13* | k cum *fehlt BII13* **514** l raphael *korr. aus* raphahel *V630*; *I83;* raphahele *korr. aus* raphaele *N442; raphahel P9629; rafahelo VD38; SG670; BII13; raphaelo Bcan4; raphaele E97; P102* **517** m impeat *P9629* **518** n ipse *fehlt SG670* **519** o *am Rande* novissime *VD38* | p Postremo *korr. aus* Postemo *VD38* **521** q universos *O93* **522** r disposuit *I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* | s qua *VD38* **523** t nominibus *korr. aus* omnibus *V630;* nominibus *korr. aus* ominibus *N442;* hominibus *VD38;* nomnibus *korr. aus* omnibus *BII13* | u percipiendo *P9629*

trinitas non est, quare[v] Paulus[w] apostolus ait: Ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia? <V630, f. 29va> Si unitas non est, quare ex ipso[x] posuit et non ex ipsis adstruxit[y] [z]?

Si enim[a] certo certius[b] [c] volueritis <E97, f. 30vb> unitatem[d] trinitatis[e] agnoscere[f], a <I83, f. 59va> saepe dicto[g] doctore <Bcan4, f. 54v> gentium apostolo potestis[h] universa condiscere[i] et sequi catholicam fidem, et horum[j] respuere pravitatem[k]. Gratia domini nostri Iesu Christi, inquit[l], et caritas dei et communicatio <SG670, f. 95a> spiritus sancti ipsa[m] est[n] patris[o] et filii et spiritus[p] gratia, et sic fidem sanctae trinitatis et intellegere et docere[q] domino adiuvante pleniter potestis.

Idcirco ergo[r], carissimi, fidei regulas iuxta huius[s] epistolae[t] finem posuimus, ut in eius confessione fideliter perseveremus et domino auxiliante bonam[u] finem[v] habere mereamur.

<BII13, f. 50ra> Quicumque ergo[w] voluerit[x] amicus esse saeculi huius, inimicus dei constituitur[y]. Aut putatis, quia inaniter[z] scriptura dicit: Ad invidiam concupiscit spiritus, qui habitat in vobis? <VD38, f. 54ra> Maiorem autem dat gratiam, propter quod

---

524 v qua *S105* | w Paulus apostolus] apostolus paulus *SG670; S105* **526** x ipsis *P9629* **527** y *am Rande* adfirmavit *VD38* | z astruxi *Bcan4* **528** a enim] enim pro *E97* | b *am Rande* firmius *VD38* | c certius *korr. aus* certiu *O93* **529** d unitatem trinitatis] unitatis trinitatem *Bcan4* | e trinitatem *N442; I83; S105; trinitatis] et trinitatem VD38; P102; BII13; et trinitatem korr. aus trinitatem SG670* | f agnoscecere *I83* **530** g dicto *fehlt BII13* **531** h poteritis *SG670; S105* | i condiscere *korr. aus* condicere *I83;* discere *E97* **532** j *am Rande* hereticorum *VD38; interlinear* perfidorum *SG670* | k pravitatem *korr. aus* parvitatem *V630* **533** l inquit *fehlt SG670* **534** m ipse *I83; Bcan4* **535** n est patris] patris est *S105* | o patres *P9629* | p spiritus] spiritus sancti *I83; SG670; Bcan4; S105 ; spiritus sancti korr. aus spiritus BII13* **536** q dicere *I83; VD38; Bcan4; P102; BII13; discere SG670; S105* **538** r ergo *fehlt VD38; P102; BII13* | s huius *korr. aus* hius *I83* **539** t aepistole *korr. aus* apostole *P9629* **540** u bonum *N442; I83; SG670; Bcan4; E97; S105* **541** v fidem *BII13* **542** w enim *P102* | x volueritt *korr. aus* voluerit voluerit *V630* **543** y constituetur *VD38; P102; BII13; constuitur S105* **544** z *am Rande* inutilis *VD38*

542–561 Quicumque…proximum] Iac. IV. 4-13.

dicitur[a]: Deus superbis resistit[b], humilibus autem dat gratiam. Subditi igitur estote deo, resistite autem diabolo, et[c] fugiet a vobis. Appropinquate[d] domino[e], et appropinquabit[f] vobis. Emundate[g] [h] vobis manus, peccatores[i], et purificate[j] corda[k], duplices[l] animo. Miseri estote et lugete et plorate, risus vester in luctum[m] convertatur[n] <SG670, f. 95b> et gaudium in[o] [p] merorem[q], <I83, f. 59vb> humiliamini in conspectu[r] domini, et exaltabit[s] vos.

Nolite detrahere alte[rutrum[t], <P9629, f. 5r> fratres mei, quia, qui detrahit fratri aut qui iudicat fratrem suum, detrahit legi et iudicat legem. Si autem iudicas legem, non es[u] factor legis, sed iudex. Unus[v] est enim legislator[w] et iudex, qui potest perdere et liberare. Tu autem,] quis[x] es, qui iudicas [proximum? Agite nunc, divites, plorate ululantes in[y] miseriis vestris, quae advenient vobis.] <S105, f. 38v> Divitiae vestrae putrefactae sunt et vestimenta vestra a tineis[z] [comesta sunt. Aurum et argentum <BII13, f. 50rb> vestrum eruginavit[a], et] erugo[b] eorum in testimonium vobis erit, et manducabit[c] carnes <N442, f. 29rb> vestras sicut [ignis. Thesaurizastis[d] vob]is iram in novissimis diebus. Ecce merces operariorum, qui

---

547 a dicit *I83; SG670; Bcan4; S105* | b restitit *VD38* **549** c et fugiet] effugiet *BII13* | d Appropinquate *korr. aus* Appropinquante *I83; BII13* | e deo *P102* **550** f appropinquavit *N442; S105; appropinquabit korr. aus appropinquavit BII13* | g Emundate] Et mundate *VD38; SG670; P102; BII13; S105* | h Emundate vobis *korr. aus* Emundate *P9629* **551** i peccatoris *korr. aus* peccatores *SG670* | j purificate *korr. aus* purificate vobis *VD38* | k corda] corda vobis *SG670; S105* | l duplici *SG670; S105* **553** m luctum *korr. aus* lictum *P9629* | n convertetur *N442; I83;* convertetur *korr. aus* convertatur *SG670;* convertatur *korr. aus* convertetur *P102* | o *interlinear* in tristitiam *VD38* **554** p in *korr. aus* im *BII13* | q memorem *VD38* | r cospectu *I83* **555** s exaltavit *VD38* **556** t *am Rande* in invicem *VD38* **559** u est *S105* | v Unus est *korr. aus Unus N442* **560** w *am Rande* dator *VD38* **561** x qui *P9629* **562** y in miseriis] immiseriis *BII13* **564** z tinea *VD38* **566** a eruginabit *korr. aus* eruginavit *V630;* eruginabit *I83;* eruginavit *korr. aus* eriginavit *P102* | b erigo *P102* **567** c manducabit *korr. aus* manducavit *V630;* manducavit *P102* **568** d Thesaurizatis *N442;* Thesaurizastis *korr. aus Thesaurizatis E97; P102*

562–575 Agite…vobis] Iac. V. 1—6.

messuerunt[e] regiones[f] vestras[g]. [Qui fraudatus[h] [i] est a] vobis, clamat[j], et clamor eorum in aures domini Sabaoth introivit[k]. Epulati[l] estis <SG670, f. 96a> super terram et in luxuriis[m] enutristis corda vestra in die[n] occisionis <VD38, f. 54rb> adduxistis[o]. <E97, f. 31ra> Occidistis[p] iustum, et non resistit[q] vobis.

Vae, <I83, f. 60ra> fratres, his, qui vos tribulant, vos vero, quantum amplius tribulamini, tantum purgatiores[r] [s] atque beatiores efficiemini[t], si tamen ipsa tribulatio patienter fuerit supportata. Unde[u] ipsa veritas per se dicit: Beati[v], qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Et alibi: Beati eritis, cum vos oderint homines <O93, f. 10va> et persecuti fuerint et eiecerint nomen vestrum tamquam malum. Gaudete in illa die et exultate, quoniam merces vestra multa[w] est[x] in caelo.

<V630, f. 29vb> Data VIIII[y] Kal. Aug. Traiano et Eliano[z] vv. cc[a]. conss.

O93, f. 10va; V630, f. 29vb; N442, f. 29rb; I83, f. 60ra, VD38, f. 54rb; SG670, f. 96a; P9629, f. 5r; Bcan4, f. 54v; E97, f. 31ra; P102; BII13, f. 50rb; S105, f. 38v

---

570 e messuerunt *korr. aus* mesisuerunt *P102;* mersuerunt *S105* f regionem, *interlinear* vel les *E97* | g vestram, *interlinear* vel as *E97* | h *am Rande* deceptus *VD38; interlinear* furre *SG670* | i fraudatus est] fraudati sunt *korr. aus* fraudatus est *SG670* **571** j clamant *korr. aus* clamat *SG670;* clamat *korr. aus* clapmat *P102* **572** k introibit *I83; SG670; S105* | l *am Rande* laetati in epulis *VD38* **573** m luxuriis *korr. aus* luxoriis *V630;* luxoriis *P9629;* luxuriis *korr. aus* luxuris *S105* **574** n diem *VD38; P102; BII13* o adduxistis] adduxistis et *korr. aus* adduxistis *SG670* **575** p Occidistis] O cordis eis *P9629* | q resistit] restitit *korr. aus* resistit *V630;* restitit *VD38; SG670; Bcan4; E97; P102; S105; restituit BII13* **577** r *am Rande* mundiores *VD38* **578** s purgatores *BII13* | t efficiamini *O93; P9629* **579** u Unda *P9629;* Unde] Unde et *SG670; S105* **580** v Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam *fehlt VD38* **584** w multa est *korr. aus* multa *Bcan4* | x est *fehlt I83* **586** y VIII *N442* **587** z elenino *I83* | a claris *SG670*

576–585 Vae…caelo] cf. Clem. 52, Fel. I. pp. 6. **580–581** Beati…iustitiam] Matth. V. 10. **581–585** Beati…caelo] Luc. VI. 22. 23. **586–587** Data…conss] Nota consul. des. ex c. 1. vit. Alex. in libr. pont.